



**CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU COMBATEREA DISCRIMINĂRII
AUTORITATE DE STAT AUTONOMĂ**

București, Piața Valter Mărăcineanu nr. 1-3, et. 2, tel/fax. +40-21-3126578, e-mail: cncd@cncd.org.ro

**HOTĂRÂREA NR.59
din 03.02.2009**

Dosar nr.: 780/2008

Petiția nr.: 14864 din data 21.11.2008

Petent: Centrul de Dezvoltare Curriculară și Studii de Gen: FILIA

Reclamat: S N

Obiect: atingerea demnității prin afirmații cu caracter discriminatoriu pe baza criteriului de gen

I. Numele, domiciliul sau reședința părților

I.1. Numele, domiciliul sau reședința petentei

I.1.1. Centrul de Dezvoltare Curriculară și Studii de Gen: FILIA, cu sediul în str. Povernei, nr.6, sector 1, București.

I.2. Numele, domiciliul sau reședința reclamatului

I.2.1. S N , cu domiciliul de corespondență în

II. Obiectul sesizării

2.1. Petenta solicită constatarea existenței unei situații discriminatorii relativ la comportamentul reclamatului manifestat prin exprimarea unor cuvinte și afirmații cu caracter discriminatoriu la adresa tinerei femei politician.

III. Descrierea presupusei fapte de discriminare

3.1. Prin plângerea înregistrată cu nr.14864 din 21.11.2008, petenta arată că reclamatul, în cadrul unui articolul intitulat "S N împotriva tinerei politician", declară că „pentru femeile tinere care doresc să devină senator sau



deputat altceva pe lume nu mai există, nu au loc să facă copii, se gândesc să fie parlamentari, senatori și așa mai departe”. De asemenea, se arată că „fără discuție” în politică trebuie să fie „câteva” femei, dar și acelea să fie „mai în vârstă, nu să facă carieră politică”. „Mă uitam la doamna Clinton în SUA, mi-a stat mintea în loc! Clinton pe vremea lui n-a fost un președinte, darămite nevasta sa”

IV. Procedura de citare

4.1. În temeiul art. 20, alin.4 din O.G. nr.137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, cu modificările și completările ulterioare, republicată, Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării a îndeplinit procedura de citare a părților.

4.2. Prin adresa nr. 15103 din 27.11.2008 a fost citată petenta. Prin adresa nr. 15104 din 27.11.2008 a fost citat dl. Sergiu Nicolaescu. Părțile au fost citate pentru termenul stabilit de Consiliu, la data de 16.12.2008.

4.3 La termen s-a prezentat petenta, care a susținut petiția, astfel cum a fost formulată inițial. Reclamatul a comunicat punct de vedere scris, înregistrat cu nr. 15752 din 10.12.2008. Petenta a depus punctul său de vedere, în scris, prin adresa înregistrată cu nr. 404 din 12.01.2009.

V. Susținerile părților

Susținerile petentei

5.1.1. Petenta susține că reclamatul, candidat din partea Alianței PSD – PC în Colegiul 1 senatorial din București a declarat, într-un interviu acordat Agerpres, în legătură cu femeile tinere implicate în activitatea politică, că: „altceva pe lume nu mai există, nu au loc să facă copii, se gândesc să fie parlamentari, senatori și așa mai departe”. Potrivit autorului articolului, candidatul S N susține că „în politică trebuie să fie *câteva* femei, dar și acelea mai în vârstă, nu să facă carieră politică”.

5.1.2. În acest sens, petenta consideră că afirmațiile reclamatului sunt discriminatorii, candidatul Alianței PSD-PC, discriminând femeile, în special pe cele tinere, sugerând că femeile trebuie să se ocupe exclusiv de sfera privată („să facă copii”). Este neclar dacă în afirmația reclamatului „altceva pe lume nu mai există, nu au loc să facă copii, se gândesc să fie parlamentari, senatori și așa mai departe”, ultima parte a declarației „și așa mai departe” se referă la faptul că femeile nu mai sunt circumscrise exclusiv sferei private, dar că ar trebui să fie (indiferent de domeniul public în care activează, cel politic, economic).

5.1.3. Petenta arată că potrivit afirmațiilor reclamatului, sexul persoanei trebuie să fie în continuare și destinul acesteia. Biologia (sexul) a încetat din punct de vedere legal și instituțional să mai fie destinul femeilor. Afirmațiile reclamatului au consecințe grave în condițiile în care acesta nu este doar „regizorul S N”, ci este „candidatul S N” din partea Alianței PSD-PC,



ceea ce presupune că acesta trebuie să reprezinte obiectiv, echidistant interesele femeilor și ale bărbaților care l-au votat.

5.1.4. Declarațiile reclamatului nu încurajează în niciun fel luarea deciziilor care să reducă decalajul subreprezentării și subparticipării politice a femeilor. Din contră, acestea legitimează discrepanța și deosebit de grav, îi oferă legitimitate. În opinia petentei, afirmațiile sunt discriminatorii, aduc prejudicii egalității de șanse între femei și bărbați în participarea la luarea deciziei, în competiția politică.

5.1.5. În consecință, petenta susține că declarațiile reclamatului constituie o încălcare a prevederilor O.G. nr. 137/2000, republicată, precum și ale Legii nr. 202/2002 privind egalitatea de șanse între femei și bărbați deoarece propun un tratament diferențiat în funcție de sexul persoanei.

Susținerile reclamatului

5.2.1. Reclamatul susține că afirmațiile care i se atribuie, chiar dacă ar corespunde unor spuse reproduse fidel, nu constituie nicum acte de discriminare. Aceste afirmații nu reprezintă măsuri sau propuneri ori inițiative de natură a îngreuna accesul la politică al tinerelor femei și nici nu puteau avea efect jignitor sau incitant la adresa respectivei categorii de cetățene. Contextul și conținutul lor denotă în mod evident o opinie întâmplătoare, lansată într-o discuție lejeră, pe jumătate în glumă și nicum un crez, o deviză sau un program politic.

5.2.2. Reclamatul consideră că afirmațiile ce fac obiectul petiției nu conțin o intenție discriminatorie și arată că, în calitate de personalitate a culturii românești, adevăratele sale opinii și credințe s-au exprimat public de-a lungul a numeroși ani, opțiunile sale artistice fiindu-le cheazășie. Spre exemplu, bogata sa filmografie cuprinde și crearea a numeroase personaje feminine de vârstă tânără, participarea la viața socială în funcție de epoca și de tema filmului. Convingerile sale democratice nu au fost niciodată puse la îndoială în creația sa, nici măcar de criticii care nu l-au elogiat.

5.2.3. Petiția în cauză nu oferă niciun temei să se conchidă că între creatorul Sergiu Nicolaescu și cetățeanul Sergiu Nicolaescu ar exista o deosebire radicală de convingeri civice. În acest sens, arată că se poate observa că nici măcar în glumă cuvintele sale nu exprimau ideile care i se atribuie. "Altceva pe lume nu mai există", cu aceste cuvinte debutează primul citat, din ele reieșind că nu reproșează interesul unor tinere pentru politică, ci interesul exclusiv pentru preocupări arivistice, uitând de chemările firii și de interesele dăinuirii. Nu numai începutul citatului dar și finalul său - "și așa mai departe" - dovedește că aluzia la preocuparea excesivă pentru politică nu constituie ideea propriu-zisă a mesajului, ci era doar o ilustrare a lipsei de preocupare pentru întemeierea de familii și pentru soarta demografică a poporului.

5.2.4. Totodată, reclamatul arată că în discuția sa telefonică cu o ziaristă, a precizat că "... excepțiile întăresc regula". Pe de altă parte, subliniază că descurajarea libertății de gândire și cenzurarea nejustificată a libertăților de exprimare pot constitui îngărări ale libertăților omului.



VI. Motivele de fapt și de drept

1. În drept, Colegiul Director reține că potrivit **Constituției României**, art. 20 alin 1, „Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile cetățenilor vor fi interpretate și aplicate în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care România este parte.”

2. Potrivit art. 14 din **Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale** ratificată de România prin **Legea nr. 30/1994**: „Exercitarea drepturilor și libertăților recunoscute de prezenta convenție trebuie să fie asigurată fără nici o deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională și socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație”.

Protocolul nr. 12 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului, art 1 prevede interzicerea generală a discriminării: „Exercitarea oricărui drept prevăzut de lege trebuie să fie asigurată fără nici o discriminare bazată, în special, pe sex, pe rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau oricare altă situație.”

3. Petentul, în legătură cu femeile tinere implicate în activitatea politică, a afirmat că ar trebui să se gândească la altceva decât să fie parlamentari, sugerând că mai bine ar face copii. Totodată petentul consideră că în politică e nevoie de „câteva” femei, dar care să fie mai în vârstă.

4. Conform art. 2 al **O.G. nr. 137/2000**, republicată, discriminarea este o diferențiere bazată pe un criteriu care atinge un drept fără să existe o justificare obiectivă.

5. Diferențierea se realizează comparativ cu politicienii de sex masculin, despre care petentul nu face afirmații similare.

6. Criteriul diferențierii este sexul. Potrivit prevederilor art. 2 și 3 din **Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei (C.E.D.A.W.)**, ratificată prin Decretul nr. 342/1981 „Statele părți condamnă discriminarea față de femei sub toate formele sale, convin să ducă prin toate mijloacele adecvate și fără întârziere o politică vizând să elimine discriminarea față de femei și, în acest scop, se angajează să:

(...) b) să adopte măsuri legislative și alte măsuri corespunzătoare, inclusiv sancțiuni în caz de nevoie, care să interzică orice discriminare față de femei;

(...) e) să ia toate măsurile corespunzătoare pentru eliminarea discriminării față de femei de către o persoană, o organizație sau întreprindere oricare ar fi aceasta;”

„Statele părți iau în toate domeniile – politic, social, economic și cultural – toate măsurile corespunzătoare, inclusiv prin dispoziții legislative, pentru a asigura deplina dezvoltare și progresul femeilor, în scopul de a le garanta exercitarea și beneficiul drepturilor omului și a libertăților fundamentale, pe baza egalității cu bărbații.”

7. Dreptul atins este cel la demnitate, asigurat prin art. 15 al **O.G. nr. 137/2000**: „Constituie contravenție, conform prezentei ordonanțe, dacă fapta nu intră sub incidența legii penale, orice comportament manifestat în public, având caracter de propagandă naționalist-șovină, de instigare la ură rasială sau



națională, ori acel comportament care are ca scop sau vizează atingerea demnității sau crearea unei atmosfere intimidante, ostile, degradante, umilitoare sau ofensatoare, îndreptat împotriva unei persoane, unui grup de persoane sau unei comunități și legat de apartenența acesteia/acestui la o rasă, naționalitate, etnie, religie, categorie socială sau categorie defavorizată, ori de convingerile, sexul sau orientarea sexuală a acestuia/acesteia".

8. Privind interpretarea acestui drept, Colegiul Director se raportează la jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (în continuare CEDO) pentru a defini limita dintre libertatea de exprimare și dreptul la demnitate. Privind libertatea de exprimare, CEDO analizează trei aspecte:

a) legalitatea restrângerii, și anume existența unei baze legale interne, și calitatea normei juridice (legea trebuie să fie accesibilă, precisă și previzibilă în așa fel încât să se înțeleagă restrângerea în mod clar, totodată trebuie să permită estimarea consecințelor faptelor contrare legii);

b) legitimitatea restrângerii, ceea ce trebuie să fie prevăzută de **Convenție** (pentru securitatea națională, integritatea teritorială, siguranța publică, apărarea ordinii, prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății, moralei, reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale, pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești);

c) necesitatea restrângerii într-o societate democratică.

Privind legalitatea restrângerii, se poate constata că există o bază legală, **Ordonanța Guvernului nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare**, care, prin art. 15, garantează dreptul la demnitate printr-o prevedere extrem de clară și, în mod similar, prin art. 26 alin. 1 și 2 precizează sancțiunile ce pot fi aplicate. Atât prevederea legală, cât și jurisprudența CNCD în domeniu permit estimarea consecințelor faptelor contrare legii.

9. Legitimitatea restrângerii este dată de necesitatea protejării drepturilor altora. Această legitimitate este subliniată și de **Decizia nr. 62 din 18.01.2007 a Curții Constituționale**, care consideră că dreptul la demnitate este una dintre valorile supreme, iar lezarea acestui drept poate fi sancționată chiar și penal: „Obiectul juridic al infracțiunilor de insultă și calomnie, prevăzute de art. 205 și, respectiv, art. 206 din Codul penal, îl constituie demnitatea persoanei, reputația și onoarea acesteia. Subiectul activ al infracțiunilor analizate este necircumstanțiat, iar săvârșirea lor se poate produce direct, prin viu grai, prin texte publicate în presa scrisă sau prin mijloacele de comunicare audiovizuale. Indiferent de modul în care sunt comise și de calitatea persoanelor care le comit — simpli cetățeni, oameni politici, ziariști etc. —, faptele care formează conținutul acestor infracțiuni lezează grav personalitatea umană, demnitatea, onoarea și reputația celor astfel agresați. Dacă asemenea fapte nu ar fi descurajate prin mijloacele dreptului penal, ele ar conduce la reacția de facto a celor ofensați și la conflicte permanente, de natură să facă imposibilă conviețuirea socială, care presupune respect față de fiecare membru al colectivității și prețuirea în justa măsură a reputației fiecăruia. De aceea, valorile menționate, ocrotite de Codul penal, au statut constituțional, demnitatea omului fiind consacrată prin art.1 alin.(3) din Constituția României ca una dintre valorile supreme.”

10. Privind necesitatea restrângerii într-o societate democratică, CEDO a elaborat un set de principii:

a) libertatea de exprimare constituie unul din fundamentele esențiale ale societății democratice, și una dintre condițiile de bază ale progresului societății și ale autorealizării individuale (GLIMMERVEEN și HAGENBEEK împotriva OLANDEI, 8348/78 și 8406/78, 11 octombrie 1979; OTTO-PREMIER-INSTITUT împotriva AUSTRIEI, nr. 13470/87, 20 septembrie 1994, § 49; WINGROVE împotriva REGATULUI UNIT, nr. 19/1995/525/611, 25 noiembrie 1996, § 52 ș.a.);

b) libertatea de exprimare nu vizează doar informațiile sau ideile primite favorabil sau considerate a fi inofensive sau indiferente, ci și cele care offensează, șochează sau incomodează statul sau orice parte a populației; acestea sunt cerințele pluralismului, toleranței și înțelegerii, fără de care nu poate exista o societate democratică; libertatea de exprimare are și excepții, dar care trebuie interpretate în mod strict, iar necesitatea oricărei restrângeri trebuie stabilite în mod convingător (GLIMMERVEEN și HAGENBEEK împotriva OLANDEI, 8348/78 și 8406/78, 11 octombrie 1979; OTTO-PREMIER-INSTITUT împotriva AUSTRIEI, nr. 13470/87, 20 septembrie 1994, § 49 ș. a.)

c) exercitarea libertății de exprimare comportă obligații și responsabilități (GLIMMERVEEN și HAGENBEEK împotriva OLANDEI, 8348/78 și 8406/78, 11 octombrie 1979 ș. a.); astfel, între altele, este legitimat să se includă obligația de a evita pe cât se poate expresii care, în mod gratuit, offensează alții, profanează sau care reprezintă o ingerință în drepturile lor, care astfel nu contribuie la orice formă de dezbatere publică capabilă de a duce la un progres al relațiilor umane (OTTO-PREMIER-INSTITUT împotriva AUSTRIEI, nr. 13470/87, 20 septembrie 1994, § 49; WINGROVE împotriva REGATULUI UNIT, nr. 19/1995/525/611, 25 noiembrie 1996, § 52 ș. a.);

d) toleranța și respectarea demnității umane constituie fundamentul democrației și societății pluraliste, prin urmare este necesar ca în societățile democratice să se sancționeze sau chiar să se prevină orice formă de expresii care diseminează, incită, promovează sau justifică ura bazată pe intoleranță, cu condiția ca orice formalitate, condiție, restricție sau amendă impusă să fie proporțională cu legitimitatea invocată (GÜNDÜZ împotriva TURCIEI, nr. 35071/97, 4 decembrie 2003, § 40 ș. a.);

e) anumite expresii concrete reprezintă un limbaj al urii, care pot insulta indivizi sau grupuri de persoane, iar aceste expresii nu se bucură de protecția articolului 10 al Convenției (JERSILD împotriva DANEMARCEI [Marea Cameră], nr. 15890/89, 23 septembrie 1994, § 35; GÜNDÜZ împotriva TURCIEI, nr. 35071/97, 4 decembrie 2003, § 41 ș.a.);

f) se poate invoca necesitatea restrângerii libertății de exprimare în situația în care există o nevoie publică urgentă; statele au o anumită marjă de apreciere privind existența nevoii, dar această apreciere se completează cu supervizarea europeană atât a legislației cât și a modului de aplicare al legislației de instanțele independente; CEDO este împuternicit să ofere interpretarea în ce măsură restricția sau sancționarea este reconciliabilă cu libertatea de exprimare (OTTO-PREMIER-INSTITUT împotriva AUSTRIEI, nr. 13470/87, 20 septembrie 1994, § 50;



WINGROVE împotriva REGATULUI UNIT, nr. 19/1995/525/611, 25 noiembrie 1996, § 53; GÜNDÜZ împotriva TURCIEI, nr. 35071/97, 4 decembrie 2003, § 38 ș. a.);

g) în exercitarea supervizării, CEDO analizează atât conținutul cât și contextul afirmațiilor în cauză; restrângerea trebuie să fie proporțională cu legitimitatea restrângerii, autoritățile trebuie să justifice relevanța și suficiența lor (JERSILD împotriva DANEMARCEI [Marea Cameră], nr. 15890/89, 23 septembrie 1994, § 31 ș.

h); orice formalitate, condiție, restricție sau penalitate impusă considerată a fi necesară într-o societate democratică pentru sancționarea sau chiar prevenirea discriminării trebuie să fie proporționată cu scopul legitim urmărit (OTTO-PREMIER-IMPOTRIVA AUSTRIEI, nr. 13470/87, 20 septembrie 1994, § 49 ș. a.);

i) stabilirea pedepselor este în principiu de competența instanțelor naționale, CEDO consideră totuși că aplicarea pedepsei închisorii pentru o infracțiune în domeniul presei nu este compatibilă cu libertatea de exprimare a jurnaliștilor, decât în circumstanțe excepționale, mai ales atunci când au fost grav afectate alte drepturi fundamentale, ca de exemplu în cazul utilizării limbajului urii sau incitării la violență (CUMPĂNĂ ȘI MAZĂRE împotriva ROMÂNIEI, nr. 33348/96, 17 decembrie 2004, § 115 ș. a.);

j) libertatea de exprimare are o importanță specială pentru politicieni sau persoanele alese ca reprezentanții unui electorat, care trebuie să-și atragă atenția asupra preocupării lor; limitarea libertății de exprimare pentru un politician aflat în opoziție sau pentru un parlamentar solicită un examen mai temeinic din partea CEDO (CASTELLS împotriva SPANIEI, nr. 11798/85, 23 aprilie 1992, § 42; INCAL împotriva TURCIEI, nr. 41/1997/825/1031, 9 iunie 1998, § 46);

j) fără dubii, libertatea discursului politic nu este absolut prin natura sa, statele pot introduce restricții și sancțiuni, CEDO având rolul final de a analiza compatibilitatea acestor măsuri cu libertatea de exprimare (INCAL împotriva TURCIEI, nr. 41/1997/825/1031, 9 iunie 1998, § 53).

11. Aplicând principiile CEDO, Colegiul director constată că cele afirmate de petent nu au valoare de informație de interes public, nu contribuie la nici o formă de dezbatere publică capabilă de a duce la un progres al relațiilor umane, ci ofensează în mod gratuit un grup de persoane (femeile, în special cele tinere). Sancțiunea contravențională a faptei, așa cum prevede **O.G. nr. 137/2000**, republicată, este o măsură proporțională cu legitimitatea invocată, și anume cu protejarea drepturilor altora, în timp ce pentru formele grave ale încălcării dreptului la demnitate (prin insultă sau calomnie) pedeapsa aplicată poate fi penală.

12. Având în vedere jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului cu privire la protecția dreptului la liberă exprimare, Colegiul director al CNCD reține că acest drept trebuie protejat și în dezbaterile politice referitoare la subiecte controversate.

13. Cu toate acestea, în cazul de față, problematica implicării femeilor în viața politică nu reprezintă un subiect controversat, ci un subiect actual pe agenda politicilor sociale din cadrul Uniunii Europene. Considerăm că anumite declarații ce se referă la posibilitatea excluderii unui grup de persoane din viața politică (indiferent de criteriul care stă la baza constituirii acestui grup sau comunități, așa cum aceste criterii sunt prevăzute în art. 2, alin. 1 din **O.G. nr. 137/2000 privind**

prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, republicată), creează o atmosferă ofensatoare și degradantă. Această atitudine nu poate fi protejată de invocarea dreptului la liberă exprimare, având în vedere faptul că dreptul la liberă exprimare protejează afirmarea și răspândirea unor idei, concepte, fie ele și controversate, dar nu poate proteja un limbaj și o atitudine ofensatoare și jignitoare față de o anumită comunitate.

14. Referindu-se la declarațiile reținute spre analiză și care fac obiectul plângerii deduse spre soluționare CNCD, Colegiul director a considerat că aceste afirmații au un caracter denigrator și aduc atingere demnității femeilor active în viața politică, prin crearea unei atmosfere ofensatoare, bazată pe criteriul de sex.

15. Colegiul director reține faptul că exercitarea dreptului la liberă exprimare cu privire la diferite informații de interes public, cu atât mai mult în cadrul dezbaterilor politice, trebuie protejată prin garantarea libertății de exprimare și de informare. Cu toate acestea, exercitarea acestui drept nu justifică declarațiile cu caracter discriminatoriu, bazate pe criteriul de sex, la adresa femeilor implicate în viața politică. Din declarațiile supuse analizei Colegiului director al CNCD rezultă că motivele pentru care femeile nu ar trebui să se implice în viața politică s-ar baza exclusiv pentru faptul că sunt femei, o încălcare a dreptului la demnitate personală potrivit art. 15 din OG nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, republicată.

16. Nu se poate invoca caracterul privat al discuției telefonice, întrucât petentul a dat un interviu telefonic unui jurnalist, știind că cele afirmate vor fi publicate și aduse la cunoștința opiniei publice (a se vedea soluția CEDO în cazul JOHNSON contra REGATUL UNIT, DR nr. 74, p. 72).

17. Nu se poate invoca lipsa intenției de a discrimina, pe de o parte pentru că legea nu face o distincție dintre discriminarea voită și discriminarea fără intenție (mai mult, **O.G. nr. 137/2000**, republicată, prin art. 2 alin. 3 prevede și sancționarea discriminării indirecte, când o practică aparent neutră dezavantajează anumite persoane, ceea ce în mod vădit reprezintă o discriminare fără intenție), pe de altă parte nu se poate prezuma ca un parlamentar al României să nu cunoască efectele declarațiilor sale.

18. Justificarea obiectivă include existența unui scop legitim, atins prin metode adecvate și necesare. Petentul nu a invocat o astfel de justificare obiectivă. Faptul că în alte situații a avut un comportament civilizat față de persoane de sex feminin nu reprezintă o astfel de justificare. În această situație, Colegiul Director apreciază că sunt întrunite elementele constitutive ale faptei de discriminare, conform art. 2 alin. 1 și alin. 3. Având în vedere necesitatea protejării libertății de exprimare, Colegiul Director consideră că nu este necesară o sancționare a petentului.

19. În acest context, Colegiul Director recomandă reclamatului să aibă în vedere exigența pentru prevenirea oricăror posibile comportamente discriminatorii, și să promoveze un limbaj non-discriminatoriu în exercitarea dreptului la libertatea de exprimare.



Opinie separată a membrilor în Colegiul director, Truinea Paula Roxana, Niță Dragos Tiberiu și Dezideriu Gergely

1.1. Reținem că în cazul de față ne raportăm la libertatea de exprimare și corelativ la dreptul de a nu fi supus discriminării. Este dincolo de orice dubiu, că dreptul de a nu fi supus discriminării constituie unul dintre drepturile fundamentale într-o societate democratică, dreptul la egalitate constituind un drept cu aplicare imediată și nu progresivă având în vedere că discriminarea în sine este un afront adus demnității umane. Tratamentul discriminatoriu are de cele mai multe ori ca scop sau ca efect umilirea, degradarea sau interferența cu demnitatea persoanei discriminate, în mod particular, dacă acest tratament se manifestă în public. Tratând pe cineva mai puțin favorabil datorită unor criterii inerente sugerează în primul rând dispreț sau lipsă de respect față de personalitatea sa.

1.2. Convenția Europeană a Drepturilor Omului, ratificată de România prin Legea nr. 30 din 18 mai 1994, prevede în Art.10 că: "orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare" și precizează în mod expres limitele acestui drept în aliniatul 2 al aceluiași articol: "exercitarea acestor libertăți, (n.n. libertatea de exprimare, de opinie și libertatea de a primi sau de a comunica informații ori idei) ce comportă îndatoriri și responsabilități, poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru ... protecția reputației sau a drepturilor altora."

1.3. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat, într-o formulă care este preluată aproape ca o clauză de stil în toată jurisprudența sa subsecventă în materie, că **"libertatea de exprimare, garantată de art.10 parag.1, constituie unul din fundamentele esențiale ale unei societăți democratice și una din condițiile primordiale ale progresului societății și împlinirilor personale.** Subiect al paragrafului 2 al Articolului 10, Libertatea de expresie include **"nu numai informațiile și ideile primite favorabil sau cu indiferență [de opinia publică] ori considerate inofensive, dar și pe acelea care offensează, șochează sau deranjează. Acestea sunt cerințele pluralismului, toleranței și spiritului deschis, fără de care nu există societate democratică."** (CEDO, între altele, Lingens vs. Austria, Oberschlick vs. Austria, Sunday Times vs. U.K., Observer și Guardian vs. U.K., Castells vs. Spania, Thorgeirson vs. Islanda, Jersild vs. Danemarca, Goodwin vs. U.K., De Haes și Gijels vs. Belgia, Dalban vs. România).

1.4. În aceeași ordine de idei, Curtea Europeană afirmă că "limitele criticii acceptabile sunt mai largi cu privire la politicieni decât în raport cu indivizii obisnuiți. Spre deosebire de cei din urmă, **politicienii trebuie să accepte în mod inevitabil și constient verificarea strictă a fiecărui cuvânt și faptă** atât din partea ziariștilor cât și a marelui public și, în consecință, trebuie să dovedească un **grad mai mare de toleranță**, îndeosebi atunci când ei înșiși fac afirmații publice susceptibile de a fi criticate. Politicianul este și el îndreptățit la protecția reputației sale, chiar și atunci când acționează în calitate oficială, dar cerința acestei protecții trebuie cântărită **în raport cu interesul dezbaterii libere a chestiunilor politice"**.(Hotărârea Curții Europene în cauza Oberschlick vs. Austria, para. 59).

1.5. Instanța europeană a decis că, astfel cum apare consacrată de art.10, libertatea de expresie este însoțită de excepții care impun o interpretare



restrictivă iar nevoia de a opera restrângeri ale acestei valori fundamentale a unei societăți democratice trebuie să fie stabilită în mod convingător. (Hotărârea Curții Europene în cauza Observer et Guardian c/Royaume-Uni, parag.59, cauza Sunday Times c/Royaume-Uni, parag.50, cauza Thorgeir Thorgeirson c/Islande, parag.63).

1.6. Pe de alta parte, în contextul dreptului de a nu fi spus discriminării și sub acest din urmă aspect, corelativ unui tratament injust, ostil, umilitor sau degradant, trebuie reținut elementul de apreciere al criteriului de la care un comportament reprobabil are a fi calificat ca ostil, injust până la tratament degradant, astfel cum au statuat instanțele de contencios european, fosta Comisie pentru Drepturile Omului și Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Acest **element de apreciere este unul variabil, în funcție de circumstanțele cauzei și de efectele aplicării lui, în raport cu sexul, vârsta, starea de sănătate a victimei și alte asemenea elemente referitoare la situația victimei.** După cum a spus fosta Comisie, expresia „tratamente degradante” are în vedere atingeri grave ale demnității umane, astfel ca o măsură care este de natură să coboare statutul social al unei persoane, situația sau reputației ei poate fi considerată a constitui un asemenea tratament, dacă ea atinge „un anumit grad de gravitate”. (Comisia Europeană pentru Drepturile Omului, 14 decembrie 1973, *Asiatiques d’Afrique Orientale c. Royaume-Uni*, DR nr.78-B, p.55; a se vedea, printre altele, Irlanda împotriva Regatului Unit al Marii Britanii, Decizia din 18 ianuarie 1978, Seria A nr. 25, pag. 65, paragraful 162).

1.7. Potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, tratamentul a fost calificat ca fiind "degradant" întrucât a cauzat victimelor sentimente de teama, de neliniște și de inferioritate, de natură a le umili și a le înjosi (a se vedea, în acest sens, *Kudla împotriva Poloniei [MC]*, Cererea nr. 30.210/96, paragraful 92, ECHR 2000-XI). Pentru a decide dacă un anumit tratament este sau nu degradant în sensul art. 3 al Convenției, Curtea examinează dacă scopul aplicării lui este acela de a umili sau înjosi victima și dacă, prin efectele produse, a fost adusă o atingere personalității acesteia, într-o manieră incompatibilă cu art. 3 (a se vedea, în acest sens, *Raninen împotriva Finlandei*, Decizia din 16 decembrie 1997, Reports 1997-VIII, pag. 2.821-22, paragraful 55). Cu toate acestea, absenta unui asemenea scop nu ar putea exclude într-o manieră definitivă constatarea unei încălcări a art. 3 (a se vedea, în acest sens, *Peers împotriva Greciei*, Cererea nr. 28.524/95, paragraful 74, CEDO 2001-III).

1.8. Raportându-ne la obiectul petiției supus dezbaterii Colegiului Director, **trebuie analizat dacă declarațiile reclamatului constituie un comportament care prin latura sa de discurs public este de natură a se încadra în limitele dreptului la libertate de exprimare corelativ obligației de a nu discrimina**, astfel cum este reglementată discriminarea în art. 2 din O.G. nr.137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, cu modificările și completările ulterioare, și subsecvent un comportament care are ca scop sau vizează atingerea demnității sau crearea unei atmosfere intimidante, ostile, degradante, umilitoare sau ofensatoare, în sensul art. 15 din O.G. nr. 137/2000, republicată.



1.9. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, legat de articolul 14 privind interzicerea discriminării, a apreciat că **diferența de tratament devine discriminare, în sensul articolului 14 din Convenție, atunci când se induc distincții între situații analoage și comparabile fără ca acestea să se bazeze pe o justificare rezonabilă și obiectivă.** Instanța europeană a decis în mod constant că pentru ca o asemenea încălcare să se producă „trebuie stabilit că persoane plasate în situații analoage sau comparabile, în materie, beneficiază de un tratament preferențial și că această distincție nu-și găsește nici o justificare obiectivă sau rezonabilă. Astfel, Curtea a apreciat prin jurisprudența sa, că statele contractante dispun de o anumită marjă de apreciere pentru a determina dacă și în ce măsură diferențele între situații analoage sau comparabile sunt de natură să justifice distincțiile de tratament juridic aplicate. (vezi CEDH, 18 februarie 1991, Fredin c/Suede, parag.60, 23 iunie 1993, Hoffman c/Autriche, parag.31, 28 septembrie 1995, Spadea et Scalabrino c/Italia, 22 octombrie 1996 Stubbings et autres c/Royaume-Uni, parag.75

1.10. Pentru a ne situa în domeniul de aplicare al art.2, alin.1 al O.G. nr.137/2000 **deosebirea, excluderea, restricția sau preferința trebuie să aibă la bază unul dintre criteriile prevăzute de către art. 2, alin. 1, și trebuie să se refere la persoane aflate în situații comparabile dar care sunt tratate în mod diferit datorită apartenenței lor la una dintre categoriile prevăzute în textul de lege menționat anterior.** Așa cum reiese din motivația invocată mai devreme pentru a ne găsi în situația unei fapte de discriminare **trebuie să avem două situații comparabile la care tratamentul aplicat să fi fost diferit.**

1.11. Pe de o parte, în plângerea dedusă soluționării trebuie pornit de la ipoteza învederată de petentă, conform căreia declarațiile reclamatului sunt discriminatorii, neîncurajând în nici un fel luarea de decizii care să reducă decalajul subreprezentării și subparticipării politice a femeilor, din contră legitimând discrepanță și oferindu-i o fundamentare biologică. În opinia petentei, afirmațiile reclamatului aduc prejudicii egalității în participarea la luarea deciziei în competiția politică.

1.12. Dincolo de acest aspect, se observă că urmare unui interviu acordat Agerpress, declarațiile reclamatului au fost redactate în diferite articole postate pe ediții online ale unor cotidiane sau pagini web de informare, precum www.ultimaora.phg.ro, www.romanialibera.ro, www.ziare.com, www.9am.ro etc. Între altele, articolele arată că „Într-un interviu acordat Agerpress, regizorul Sergiu Nicolaescu a criticat 'fetele tinere' care-și doresc să acceadă în Parlament. Nicolaescu a ținut să remarce că pentru femeile tinere care doresc să devină senator sau deputat 'altceva pe lume nu mai există, nu au loc să facă copii, se gândesc să fie parlamentari, senatori și așa mai departe'. ... El spune că 'fără discuție' în politică trebuie să fie 'câteva' femei, dar și acelea să fie 'mai în vârstă, nu să facă cariera politică'. 'Mă uitam la doamna Clinton în SUA, mi-a stat mintea în loc! Clinton la vremea lui n-a fost un președinte, darămite nevastă sa', este argumentul suprem aruncat în joc”. (vezi România Liberă ediția online, Sergiu Nicolaescu împotriva tinerei femei politician, redat și pe www.9am.ro precum și la www.ultimaora.phg.ro)



1.13. Pe altă parte, pe site-ul www.ziare.com apare articolul intitulat „Lui Sergiu Nicolaescu îi lipsește parlamentul” în care se arată: „El a susținut că există și candidați care vor să intre în legislativ doar din ambiția de a fi parlamentari. „Există și această categorie, unii au ambiția să fie parlamentari. Chiar și la fete tinere apare ambiția de a fi parlamentar, că altceva pe lume nu mai există, nu au loc să facă copii, se gândesc să fie parlamentari, senatori și așa mai departe. N-am nimic împotriva femeilor, Doamne ferește! Mi-au plăcut o viață întreaga și-mi plac și acum. (...) Trebuie să reprezinte cineva și femeile, fără discuție. Trebuie câteva femei să fie și în Parlament, dar femeii mai în vârstă, nu să facă carieră politică”, a spus Sergiu Nicolaescu”

1.14. Se reține în acest sens, că în opinia reclamatului, afirmațiile care i se atribuie, chiar dacă ar corespunde unor spuse reproduse fidel, nu reprezintă măsuri sau propuneri ori inițiative de natură a îngreuna accesul la politică al tinerelor femei. Contextul și conținutul lor denotă în mod evident o opinie întâmplătoare, lansată într-o discuție lejeră, pe jumătate în glumă și nicidecum un crez, o deviză sau un program politic. (vezi infra parag. 5.2.1.) Reclamatul arată că „nu numai începutul citatului dar și finalul său - „și așa mai departe” - dovedește că aluzia la preocuparea excesivă pentru politică nu constituie ideea propriu-zisă a mesajului, ci era doar o ilustrare a lipsei de preocupare pentru întemeierea de familie și pentru soarta demografică a poporului”. (vezi infra parag. 5.2.3.)

1.15. Analizând afirmațiile redată în presă, se pot reține per ansamblu, referiri la persoane, prin care se induce o deosebire implicită bazată pe criteriul de gen. Modul de apreciere și prezentare a situației persoanelor în speță pune în evidență aspecte prin care se caracterizează sub o formă generică participarea la viața politică a femeilor tinere dintr-o perspectivă determinată, exprimată de reclamat sub forma unor idei pe care le prezintă într-o discuție cu privire la candidații care se înscriu în cursa electorală pentru a obține, în urma votului, o poziție în Parlament.

1.16. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a fundamentat necesitatea protejării libertății de exprimare în primul rând pe valoarea pe care acesta o reprezintă ca mijloc pentru a asigura buna funcționare a unei societăți democratice. De aici decurge poziția privilegiată acordată liberei discutări a chestiunilor de interes general, și în particular libertății presei, atunci când aceasta intră în conflict cu alte valori pe care statul le poate în mod legitim apăra. În acest sens, atunci când este pusă în discuție libertatea discursului „politic” înțeles în sensul cel mai larg, marja de apreciere a autorităților este foarte redusă.

1.17. În reținerea acestei marje de apreciere a autorităților cu privire la libertatea de exprimare sunt luate în considerare și elemente legate de calitatea specifică pe care o poate avea autorul discursului (ziarist, politician membru al opoziției, funcționar public etc) sau persoana lezată (politician, funcționar public, magistrat, persoană privată etc.) precum și mijlocul prin care a fost difuzat mesajul (presa scrisă, televiziune, radio etc.). Astfel în cazul autorului, care este ziarist sau politician membru al opoziției și care își exprimă ideile și opiniile cu privire la aspecte politice, politicieni, funcționari publici etc, marja de apreciere este restrânsă iar protecția libertății de exprimare este maximă. În cazul autorului, funcționar public sau persoană privată care își exprimă opinia sau ideile cu privire



la aspecte ce privesc o altă persoană privată, marja de apreciere este întinsă și protecția libertății de exprimare este restrânsă.

1.18. De altfel, subiectul de interes public a fost definit în jurisprudența de contencios european drept orice „**chestiune care afectează viața comunității**” (CEDO, cauza Lingens vs. Austria). Interesul public nu se rezumă la chestiunile politice, ci le include și pe cele sociale sau de alt gen care privesc comunitatea. „Nu există nici un precedent juridic pentru a distinge...între discuția politică și discuția asupra altor subiecte de interes public”(Decizia CEDO, cauza Thorgeirson vs. Islanda, Decizia CEDO, cauza Observer și Guardian vs. Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord). Or, din acest punct de vedere, consideram că în speța de față, ne situăm în câmpul liberei discuții a chestiunilor de interes general, care vizează manifestări cu caracter politic din viața comunității. Desigur, nu se poate ignora calitatea autorului, natura mesajului care face obiectul analizei, indisolubil legat de viața politică, și contextul în care este afirmat, acela de discuție cu privire la intențiile cetățenilor de a deveni viitori membri ai Parlamentului. Însă, în același timp, nu trebuie înlăturat caracterul afirmațiilor, în speța judecătăi de valoare, ce reprezintă în fond, o opinie circumscrisă libertății de exprimare și nu afirmări ale unor programe politice materializate în fapt și care au drept consecință afectarea dreptului de acces la sistemul politic, pe baza criteriului de gen.

1.19. Din acest punct de vedere, suntem de opinie că prin natura lor, afirmațiile deduse analizei Colegiului sunt judecătăi de valoare și nu afirmări ale unor fapte. În acest sens, astfel cum subliniază Curtea Europeană a Drepturilor Omului, este foarte importantă distincția între afirmarea unor fapte și cea a unor judecătăi de valoare. Potrivit Curții Europene „existența faptelor poate fi demonstrată, în timp ce adevărul judecăților de valoare nu este susceptibil a fi dovedit” (vezi Decizia CEDO în cauza Lingens vs. Austria, 1986) Adevărul judecăților de valoare nu este neapărat relevant, astfel încât, libertatea de exprimare și protecția oferită de art.10 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului acoperă o arie întinsă de forme de manifestare. Pornind de la această premisă, trebuie să luăm act de faptul că libertatea de expresie include „nu numai informațiile și ideile primite favorabil sau cu indiferență [de opinia publică] ori considerate inofensive, dar și pe acelea care offensează, șochează sau deranjează. Acestea sunt cerințele pluralismului, toleranței și spiritului deschis, fără de care nu există societate democratică.” (CEDO, între altele, Lingens vs. Austria, Oberschlick vs. Austria, Sunday Times vs. U.K., Observer și Guardian vs. U.K., Castells vs. Spania, Thorgeirson vs. Islanda, Jersild vs. Danemarca, Goodwin vs. U.K., De Haes și Gijels vs. Belgia, Dalban vs. România).

1.20. Revenind la definiția discriminării astfel cum este reglementată în art.2 al O.G. nr.137/2000 cu modificările și completările ulterioare, reținem că subsecvent, tratamentul diferențiat trebuie să urmărească sau să aibă ca efect restrângerea ori înlăturarea recunoașterii, folosinței sau exercitării, în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale ori a drepturilor recunoscute de lege, în domeniul politic, economic, social și cultural sau în orice alte domenii ale vieții publice. În acest sens, suntem de opinie că nu se poate reține întrunirea cumulativă a condițiilor prevăzute în art.2, declarațiile reclamatului, raportat la contextul afirmațiilor neatingând un nivel de natură a crea



un cadru de intimidare, ostil, degradant sau ofensator. Or, este extrem de dificil a stabili că scopul declarațiilor redactate în presă a fost acela de a umili sau înjosi persoanele de sex feminin, ori de a aduce atingere personalității acestora, într-o manieră incompatibilă cu art. 2 din O.G. nr. 137/2000, republicată, de natură a coborî statutul social al persoanelor vizate sau al reputației acestora cauzând sentimente de inferioritate, de umilință sau de înjosire, în sensul prevederilor art. 15 din O.G. nr. 137/2000, republicată.

1.22. Este adevărat că art. 10 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului prevede că: "orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare" și în același timp precizează în mod expres limitele acestui drept în aliniatul 2 al aceluiași articol: "exercitarea acestor libertăți, (n.n. libertatea de exprimare, de opinie și libertatea de a primi sau de a comunica informații ori idei) ce comportă îndatoriri și responsabilități, poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru ... protecția reputației sau a drepturilor altora." Este evident, în opinia noastră, că dintre toate drepturile și libertățile garantate de Convenția Europeană a Drepturilor Omului și de Protocoalele sale adiționale, numai cu privire la libertatea de exprimare art.10 parag.1 dispune că exercitarea ei comportă îndatoriri și responsabilități. De asemenea, garantarea opiniilor în confruntarea politică nu poate fi privită ca un privilegiu, astfel încât nu se poate legaliza un abuz. De aceea, iresponsabilitatea juridică pentru opiniile exprimate nu exclude răspunderea disciplinară, politică, civilă, sau penală, după caz, pentru săvârșirea unor fapte ce exced exercitiului dreptului la libertatea de exprimare, de opinie și libertatea de a primi sau de a comunica informații ori idei.

Față de cele de mai sus, în temeiul art. 20 alin. (2) din O.G. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, republicată, **cu majoritate de voturi (4 pentru și 3 împotriva)** ale membrilor prezenți la ședință,

COLEGIUL DIRECTOR HOTĂRĂȘTE:

1. Aspectele sesizate constituie acte de discriminare conform art. 2 alin.1 și alin.3, din Ordonanța de Guvern nr.137/2000, privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, republicată;

2. Recomandă reclamatului să aibă în vedere exigență pentru prevenirea oricăror posibile comportamente discriminatorii și să promoveze un limbaj non-discriminatoriu în exercitarea dreptului la libertatea de exprimare.

3. Clasarea dosarului;

3. Se va răspunde părților în sensul celor hotărâte;

4. o copie a hotărârii se va transmite petentei Centrul de Dezvoltare Curriculară și Studii de Gen: FILIA, cu sediul în str. Povernei, nr.6, sector 1, București și domnului Sergiu Nicolaescu, cu domiciliul de corespondență în Bd. Regina Elisabeta, nr.3, et.3, sector 3, București.



VII. Modalitatea de plată a amenzii

Nu este cazul

VIII. Calea de atac și termenul în care se poate exercita

Prezenta hotărâre poate fi atacată la instanța de contencios administrativ, potrivit **O.G. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea faptelor de discriminare, republicată și Legii nr. 554/2004 a contenciosului administrativ.**

Membrii Colegiului Director prezenți la ședință

ASZTALOS CSABA FERENC – Președinte

COMSA CORINA NICOLETA – Membru

GERGELY DEZIDERIU – Membru

HALLER ISTVAN – Membru

NITA TIBERIU DRAGOS – Membru

PANFILE ANAMARIA – Membru

TRUINEA PAULA ROXANA – Membru

VASILE ANA MONICA – Membru

Data redactării 22.02.2009

Notă: prezenta Hotărâre emisă potrivit prevederilor legii și care nu este atacată în termenul legal, potrivit **OG 137/2000 privind prevenirea și sancționarea faptelor de discriminare și Legii 554/2004 a contenciosului administrativ**, constituie de drept titlu executoriu.

